

ТМ	Г. XXXII	Бр. 4	Стр. 941 - 942	Ниш	октобар - децембар	2008.

Приказ дела
Примљено: 26.05.2008.

Никола Милошевић

ГРАДИТЕЉ МОСТОВА У ДУХУ *

Расправе сабране у низу чланака потекле су из пера једног по нечем одиста необичног аутора. Марко Ђурић, по својој ужој струци правник, годинама се већ бави темама превасходно теолошке и религијско-филозофске природе на широком подручју што обухвата сва верска научавања, почевши од хришћанства преко ислама па све до религијских уверења старих Јевреја.

С обзиром на његову правничку предспрему очекивало би се да бављење поменутих темама у овом случају остане на оном нивоу који обично називамо аматерским. Међутим, расправе Марка Ђурића писане су са темељитим познавањем тематике о којима је реч, онако као што би то био случај и са неким ученим теологом од струке.

Друго једно обележје по коме се ови текстови издвајају и уједно оно што чини њихову окосницу свакако је настојање ауторско да гради оне мостове у духу помоћу којих би се различита и међусобно често супротстављена религијска гледишта повезала и објединила. А потребу оваког једног повезивања и обједињавања по Ђурићевом мишљењу нарочито данас ваља имати у виду у овом времену у коме су људска права угрожена, времену терора, неморала и корупције. Као и многи други мисаони људи који размишљају о овим погубним знацима нашег доба и писац ових чланака склон је да независно стање савремених духова протумачи еманципацијом од вере која је довела до еманципације од морала.

"Смрт Бога, смрт морала" каже Ђурић у једној својој расправи. И управо зато би све цркве и религије морале наћи неки заједнички именитељ како би се сједињеним духовним напорима могле супротставити пошастима времена у коме живимо.

Међутим, за тако нешто било би неопходно, сматра с правом Марко Ђурић, да се свака црква без разлике и све велике религије критички одреде према свету таквом какав он јесте. Далекосежно је упозорење које није од јуче а које је овај наш аутор исказао следећим речима: "Увек кад је тежила да се адаптира свом времену црква је добијала сва обележја свог времена."

Није мање далекосежна ни једна друга опомена што је у Ђурићевим теолошким огледима налазимо. Црква, вели Марко Ђурић, не може да слу-

---

* Из рукописне заоставштине академика Николе Милошевића. У чланку се тај велики српски интелектуалац осврће на текстове Марка Ђурића, од којих су многи објављени управо у нашем часопису (примедба г. уредника).

жи свету а да не осуди свет. Међутим, додаје овај наш аутор, не само свет него и зло у самој цркви.

Овако тумачећи критичку усмереност о којој је реч, Ђурић је на прагу оне изворне јеванђелске поруке оличене у лику Христовом. Није ли се Христос супротставио моћном овоземаљском Римском царству и није ли Христос истеривао трговце из храма?

Међутим, критички однос према свету претпоставља, упозорава такође Марко Ђурић, и критички однос према политици. За цркву политика мора бити увек етика или другим речима мора увек бити саображена моралним начелима. А превасходно морално начело је оно што нам из "Беседе на Гори" долази – љубав према ближњима која нас једино може одвести превазилажењу кризе савременог света.

И управо у томе би се све религије без обзира на разлике што међу њима постоје морале усагласити.

Друга жижа око које би се различите цркве и вере могле сабрати, каже писац ових текстова, јесте исповедање једног Бога и то је оно што је заједничко и хришћанима и муслиманима и Јеврејима. А да би се овај циљ могао остварити ваља, упозорава још Ђурић, окренути дијалогу – том начину духовног општења за који нема алтернативе.

Не може међутим, бити правог дијалога, бележи са разлогом Ђурић, ако сметнемо с ума ону истину на коју је још Аристотел указивао. Нема наме расправа у строгом смислу те речи ако нема заједничких начела које све стране у расправама прихватају. Зато "да бисмо пошли у сусрет једни другима морамо изградити теологије које ће нас на то мотивисати".

У овим речима садржано је оно битно што надахњује прегнуће Марка Ђурића овако у овим његовим текстовима исказано. И управо зато овај наш аутор и јесте онај градитељ мостова у духу.

Оно што би, међутим, могло бити предмет расправе, а самим тим и извесних приговора тиче се неких оцена православне теологије. Сигурно је Марко Ђурић у праву кад се критички осврће на монашки смер у руској православној традицији и када указује на штетне друштвено-политичке последице таквог једног теолошког и верског опредељења. Једнако је тако у праву и кад осуђује ону иморалистичку политичку филозофију што ју је одатле извео Константин Леонтијев.

Не треба, међутим, заборавити да је са сребрним веком руске културе православна теолошка и религијско-филозофска мисао добила и друге и друкчије своје представнике од којих би пре свега требало поменути Сергеја Булгакова. Ваља исто тако имати на уму да је и у традицији католичке теологије била једна струја по нечему врло блиска Константину Леонтијеву оличена у научавању Лојолином, коме највећма одговара она позната крилатица "циљ оправдава средство". И Леонтијев и Лојола представљају две крајности – једну у православном другу у католичком руху. Две крајности и уједно две обале са којих се не може саградити онај мост духовни коме тежи и који настоји да сагради Марко Ђурић. Зато је његов градитељски подухват у духу управо православне теологије Сергеја Булгакова, онај духовни крак што би се најпре могао спојити са одговарајућим краком католичке мисли оличене у делу Емануела Муњеа.

Без обзира на овај приговор, који би се Марку Ђурићу могао ставити, у целини узевши његове расправе спадају у штиво које би свакако завредило пажњу наше, и не само наше, културне јавности, а самим тим и поверење неког издавача који би се, надати се, њиховог објављивања латио.